

Dārzeņu slimību un kaitēkļu attīstības un izplatības prognoze Kurzemes reģionam 2020. gadam

III DĀRZENI

SLIMĪBAS

KARTUPEĻU LAKSTU PUVE (*Phytophthora infestans*)

Inficē kartupeļu lapas, stublājus un bumbuļus. Ierosinātājs saglabājas inficētajos bumbuļos un augsnē. Slimības attīstība sākas mitrā laikā jau +12°C temperatūrā, bet vispostošāk tā attīstīsies mitrā laikā +20°C. Lielā karstumā lakstu puves attīstība apstājas. Kurzemes reģionā slimības izplatība vērojama katru gadu – jūnija otrajā pusē, atsevišķos gados jūlija sākumā vai vēlāk. Infekcija pārvietojas arī ar vēju, tādēļ tā parasti izplatās visos ķīmiski neaizsargātos vai nepareizi aizsargātos stādījumos, augustā parasti sasniedzot 100% izplatību. 2020. gadā no iepriekš minētajiem faktoriem atkarīgs kurā laikā lakstu puve sāks attīstīties un cik intensīvi izplatīsies, bet bez lakstu puves infekcijas izplatības vēl neviens novērojumu gads nav reģistrēts.

KARTUPEĻU LAPU SAUSPLANKUMAINĪBA (*Alternaria solani*)

Izplatīta slimība kartupeļu stādījumos, kuras pazīmes attīstās uz lapām +19 – 23°C. Ierosinātāji saglabājas augu atliekās un bumbuļos, kā arī augsnē - ziemās bez sala – kāda vērojama pašlaik. Pirmie vienmēr inficēsies stresa apstākļos augoši augi. Gan 2018. gada, gan 2019. gada vasara bija ļoti piemērota sausplankumainības attīstībai augsto gaisa temperatūru un niecīgā mitruma dēļ. Kurzemes reģiona kartupeļu stādījumos tā izplatījās galvenokārt ķīmiski neaizsargātos stādījumos, tās pirmās pazīmes dažkārt atrodamas jau jūnija pirmajā pusē vai nedaudz vēlāk. 2020. gadā sausplankumainības ierosinātāji būs pārziemojuši, tādēļ lielāks risks kartupeļu lapām agri inficēties būs atkārtotos stādījumos.

KARTUPEĻU MELNKĀJA (*Erwinia carotovora*)

Inficē kartupeļus ražas vākšanas, pārvietošanas un stādīšanas laikā. Ierosinātājs saglabājas augu atliekās, sēklas materiālā, ja laiks vēss arī augsnē. Kurzemes reģionā atsevišķos laukos atrodama katru gadu. Ar melnkāju inficēti kartupeļu ceri būs atrodami arī 2020. gadā, jo ne viss stādāmais materiāls ir brīvs no infekcijas. Veģetācijas periodā attīstībai piemērotāka mēreni silta gaisa temperatūra.

KAITĒKĻI

KARTUPEĻU LAPGRAUZIS (*Leptinotarsa decemlineata*)

Kaitīgākā stadija ir kāpuri, kuri masveidā barojas ar kartupeļu lapām. Pieaugušās vaboles arī nenozīmīgi grauž lapas. Rudenī tās mēdz baroties ar virszemē esošiem bumbuļiem, tādējādi uzkrājot barības vielu rezerves izdzīvošanai ziemas periodā. Pēdējos gados Kurzemē lapgrauži vairāk izplatīti mazdārziņos un salīdzinoši nelielās piemājas kartupeļu platībās. 2020. gadā intensīvāku kaitēkļu darbību varēs sagaidīt siltā un sausā laikā – vēsumā un slapjumā daļa kaitēkļa olniņu iet bojā, bet jaunie kāpuri cieš no infekcijām. Protams, ka nav izslēgta lapgrauža savairošanās arī lielajās platībās, bet galvenokārt tas novērots perēkļveidīgi, ja kaitēkļu attīstību savlaicīgi neierobežo.

SPRAKŠĶI (*Agriotes spp.*)

Kaitēkļa attīstība ilgst 5 gadus, kaitīgā stadija kāpuri, kuri savos pirmajos dzīves gados kartupeļus nebojā. Vēlāk tie mehāniski sabojā kartupeļu bumbuļus izgraužot tievas, dziļas alas. Lai nebūtu pārsteigumu šī gada kartupeļu stādījumos, tad pirms stādīšanas izvēlētajā platībā

Dārzeņu slimību un kaitēkļu attīstības un izplatības prognoze Kurzemes reģionam 2020. gadam

jāpārlicinās par kāpuru klātbūtni – vairāk tie būs zālainās un vārpatainās platībās, bet gadiem iekoptās aramzemēs, sprakšķu kāpuri augsnē tikpat kā nav. Izplatība 2020. gada bumbuļu ražā būs atkarīga no blīvuma konkrētā laukā, bet bojājumu pakāpe no kāpuru vecuma – vecāki un lielāki sprakšķu kāpuri rada nozīmīgākus bojājumus.

LAUKA MAIJVABOLE (*Melolontha melolontha*)

Kaitēkļa attīstība ilgst 4-5 gadus, kaitīgā stadijā kāpuri, tie dzīvo augsnē un kā polifāgs kaitēklis barojas arī ar kartupeļiem, tos izgraužot. Vietās, kurās Kurzemes reģionā maijvaboles gan kā pieaugušie īpatņi, gan kā kāpuri bija sastopami iepriekšējos gados, tās noteikti būs izplatītas arī 2020. gadā, jo maijvabolēm patīk apdzīvot konkrētas teritorijas, izvēloties tās pēc sev vien zināmiem kritērijiem. Piemēram, ja lauka malā augoša ozola vainagā vasarā novēroti pieaugušo vaboļu tūkstoši, tad nav pamata cerēt, ka tuvākās platībās augiem nekaitēs maijvaboļu kāpuri.

SLIMĪBAS

BURKĀNU LAPU SAUSPLANKUMAINĪBA (*Alternaria dauci*)

Kurzemes reģiona burkānu sējumos slimības izplatība novērota katru gadu. Atkārtotu sējumu platībās no augsnes un augu atliekām inficēties burkānu vecākās lapas. Postošāka tā būs mazdārziņos, kuros biežāk netiek ievērota augu maiņa. Ja 2020. gada jūlija beigās – augusta sākumā ilgstoši pieturēsies mitri laika apstākļi un gaisa temperatūra +17 – 30°C, tad sausplankumainības infekcija izplatīsies uz burkānu lakstiem.

BURKĀNU LAPU BRŪNPLANKUMAINĪBA (*Cercospora carotae*)

Kurzemes reģiona burkānu sējumos bieži sastopama slimība, kuras pazīmes parādās agrāk nekā sausplankumainības pazīmes. Arī biežāk izplatīta atkārtotos sējumos, jo ierosinājumi saglabājas augu atliekās un augsnē. 2020. gada sezonā slimība aktīvāk attīstīsies, ja lakstu aktīvas augšanas laikā būs augsts gaisa mitrums un gaisa temperatūra +23 – 28°C.

KAITĒKĻI

BURKĀNU LAPU BLUSIŅA (*Trioza apicalis*)

Kaitēklis vairāk izplatīts nelielās burkānu sējumu platībās. Pēdējos gados nav novērota ekonomiski nozīmīga savairošanās lielos sējumos. 2020. gada sezonā kaitēklis būs sastopams atkārtotos sējumos un laukos egļu tuvumā, jo egles ir pieaugušo lapu blusiņu īpatņu ziemošanas vieta.

BURKĀNU MUŠA (*Psila rosae*)

Kaitēkļa izplatība biežāk novērota nelielās burkānu sējumu platībās. Ja 2020. gada sējums būs izvietots tuvumā pagājušā gada čemurziežu dzimtas augu laukam, tad burkānu mušas kāpuru invāzija burkānu saknēs ir iespējama. Mazāk vai nemaz neinficēties burkānu šķirnes, kuru pieres daļa atrodas augsnē.

LAPUTIS (*Aphididae*)

Dažkārt laputis iespējams novērot burkānu sējumos gan uz burkāniem, gan lapām tuvu augsnei. Laputu izplatība nav uzskatāma par masveida parādību. 2020. gada sezonā ekonomiski

Dārzeņu slimību un kaitēkļu attīstības un izplatības prognoze Kurzemes reģionam 2020. gadam

nenozīmīgā skaitā būs sastopamas, jo siltajā ziemā, olas, no kurām šķīlsies jaunie īpatņi, būs pārziemojušas.

SLIMĪBAS

KRUSTZIEŽU SAUSPLANKUMAINĪBA (*Alternaria brassicae*)

Kurzemes reģiona kāpostu stādījumos slimība novērota katru gadu. Vai bojājumi būs nozīmīgi, atkarīgs no slimības pirmo pazīmju parādīšanās laika un turpmākās attīstības. Ja pazīmes uz galviņkāpostu lapām sāk izplatīties augustā, kā tas arī visbiežāk novērots, tad kāposti jau ir pietiekami lieli, lai slimība negatīvi neietekmētu galviņu briešanu. 2020. gada sezonā inficēs kāpostaugus – vairāk tajos laukos, kuros tie būs iestādīti atkārtoti, jo infekcijas ierosinātāji saglabājas augu atliekās. Intensīvāku izplatību veicinās lietains, vējains un silts laiks.

PELĒKĀ PUVE (*Botrytis cinerea*)

Izplatītākā puve, kuras sākuma bojājumi vērojami uz kāpostgalvām augšanas laikā katru rudeni. Bojājumu turpinājums rudens – ziemas periodā nav retums kāpostu uzglabāšanas vietās. 2020. gadā pelēkā puve būs sastopama kāpostu stādījumos, jo tās attīstība notiek ļoti plašā temperatūras diapazonā no +3 – 31°C, tai vajadzīgs mitrums un attīstību veicina visi mehāniska rakstura bojājumi uz lauka.

KAITĒKLI

KĀPOSTU BALTENIS (*Pieris brassicae*)

Kurzemes reģionā kāpostu balteņa tauriņi kūniņās būs pārziemojuši, jo ziemā tikpat kā netika reģistrētas negatīvas gaisa temperatūras. Kūniņas aizietu bojā, ja temperatūra būtu zemāka par -20°C. Iepriekšējā gadā stipra kāpuru invāzija lielajos kāpostu stādījumos netika novērota, vairāk to bija piemājas platībās, kurās kāpuri aktīvi skeletēja gan galviņkāpostu, gan ziedkāpostu lapas. 2020. gadā iespējama kāpuru izplatība kāpostu stādījumos, ja vasaras otrajā pusē, kaitēkļa otrās un trešās paaudzes attīstības laikā, būs piemēroti laika apstākļi – mēreni silts, mēreni mitrs, bez ilgstošām lietavām un stipriem vējiem.

KĀPOSTU CEKULKODE (*Plutella maculipennis*)

Pēdējās sezonās visos kāpostu stādījumos plaši izplatīts kaitēklis. Cekulkodes masveida savairošanās gadījumā rodas ekonomiski nozīmīgi ražas zudumi gan galviņkāpostu, gan ziedkāpostu audzētājiem. 2020. gada sezonā, līdzīgi kā iepriekšējos gados, cekulkožu savairošanās visbīstamākā var izrādīties kāpostaugu attīstības sākumā, jo kaitēkļa kāpuri, sabojājot augšanas punktu, neļauj attīstīties galviņai. Kāpuri barosies arī ar vecākām lapām un satīklos ziedkāpostu galviņas. Kaitēklis ir aktuāls visu sezonu, jo veģetācijas periodā cekulkodēm veidosies vairākas paaudzes. Rapšu sējumu un nezālainu platību tuvums kāpostu stādījumam ir uzskatāms par papildus riska faktoru cekulkožu intensīvai izplatībai.

SLIMĪBAS

SĪPOLU NEĪSTĀ MILTRASA (*Peronospora destructor*)

Kurzemes reģiona sīpolu stādījumos neīstā mltrasa sabojā sīpolaugus katru gadu. Pirmās pazīmes uz lokiem bieži tiek novērotas, kad sīpoli vēl nav pilnīgi nobrieduši - jūlija pirmajās

Dārzeņu slimību un kaitēkļu attīstības un izplatības prognoze Kurzemes reģionam 2020. gadam

dienās. Ļoti karstās un sausās vasarās, kad slimības attīstībai izveidojās izteikti nelabvēlīgi laika apstākļi, arī tās izpausmes parasti ir minimālas. Kā novērots iepriekšējos gados, tad ir pamats uzskatīt, ka 2020. gada sezonā slimība ātrāk sāks izplatīties nezāļainos stādījumos un laukos, kuros sīpoli iestādīti atkārtoti, jo ierosinātāji saglabājas augu atliekās līdz to pilnīgai satrunēšanai. Attīstību veicinās miglains un lietains laiks, pārmitra augsne un vairumā vasaru ierastā gaisa temperatūra līdz +20°C.

SĪPOLU KAKLA PUVE (*Botrytis* sp.)

Mitros gados atsevišķi bojāti sīpoli sastopami jau pirms ražas vākšanas, bet tas parasti nav ekonomiski nozīmīgi. 2020. gadā slimības bojājumi parādīsies jau uz lauka, ja sīpolu briešanas laikā būs ilgstoši slapjš laiks un gaisa temperatūra +15 – 20°C. Slimība turpina attīstīties noliktavās, kurās galvenais sīpolu sapūšanas iemesls ir ar sīpolu kakla puvi bojātie sīpoli. No bojātā sīpola veidojas puves perēkļi, jo infekcija pāriet no slimajiem uz veselajiem.

KAITĒKĻI

SĪPOLU MUŠA (*Delia antiqua*)

Sīpolu mušas kāpuri bojā ne tikai sīpolus, bet arī ķiplokus, puravus, narcises un tulpes. Lielajos sīpolu stādījumos pēdējās sezonās kāpuru bojāti sīpoli nav bieži atrodam. Vairāk tie ir novēroti mazās platībās, kurās netiek ievērota attiecīga augu maiņa. 2020. gadā kāpuru barošanās sīpolos būs novērojama, jo iepriekšējā gada kāpuri būs pupārijos augsnē pārziemojuši, izlidos mušas, kuras dēs olas un jūnijā šķilsies kāpuri.

SLIMĪBAS

BIEŠU LAPU SĪKPLANKUMAINĪBA (*Cercospora beticola*)

Kurzemes reģiona galda biešu sējumos bieži sastopama slimība. Plankumi, kas veģetācijas periodā izveidojās uz lapām, saplūstot kopā lapas priekšlaikus nokaltē. Slimības ekonomiskais nozīmīgums ir atkarīgs no infekcijas sākšanās agrīnuma un auga attīstības fāzes. Slimība mēdz būt postīgāka siltās, mitrās vasarās, kad vidējā gaisa temperatūra ir virs +15°C. Ja 2020. gada vasarā būs atbilstoši laika apstākļi, bietes būs iesētas atkārtoti tajā pašā laukā, sējumā būs daudz balandu dzimtas nezāļu un platība būs saņēmusi nesabalansētu mēslojumu, tad biešu lapu sīkplankumainība uz lapām izplatīsies.

KAITĒKĻI

BIEŠU SPRADŽIS (*Chaetocnema concinna*)

Biešu spradži par nopietnu draudu augu attīstībai uzskatāmi karstos un sausos pavasaros. Tad parasti ir apgrūtināta augu attīstība, bet ārējie apstākļi veicina kaitēkļu barošanos. Ja bietes strauji aug un sasniedz 4-5 lapu attīstības stadiju, tad spradžu vaboļu bojājumi kļūst nebūtiski. 2020. gadā arī kaitēkļiem attīstīsies viena paaudze un atbilstošos laika apstākļos pavasarī spradži var biešu dīgstiem radīt ievērojamus bojājumus.

BIEŠU MUŠA (*Pegomya hyoscyami*)

Kaitēkļa izplatība Kurzemes reģionā ievērojamus postījumus nenodara. Izplatītāks kaitēklis bija gados, kad vēl audzēja cukurbietes. Biešu mušai gadā attīstās līdz 3 paaudzēm, lapām

Dārzeņu slimību un kaitēkļu attīstības un izplatības prognoze Kurzemes reģionam 2020.
gadam

kaitīgāka ir pirmā paaudze, jo lapu virsma ir salīdzinoši neliela. 2020. gada sezonā kaitēkļa attīstība un postījumi ir iespējamāki sējumos, kuri izvietoti tuvu iepriekšējā gada galda biešu platībām, nezāļainos laukos un ja maijā būs daudz nokrišņi un ne pārāk augsta gaisa temperatūra.